משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר נזיקין

לחם שמים על משנה עדיות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה עדיות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-עדיות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ד 4
משנה ה 4
משנה ו 5
משנה ז 6
פרק ב 6
משנה ג 6
משנה ה 6
משנה ח 6
משנה ט 6
משנה י 7
פרק ג 8
משנה א 8
משנה ד 8
משנה ה 8
משנה יא 8
פרק ד 8
משנה ב 8
משנה ה 8
משנה ו 9
משנה ז 9
משנה ט 10
משנה י 10
פרק ה 11
משנה א 11
משנה ו 11
משנה ז 11
פרק ז 11
משנה ב 11
משנה ו 12
פרק ח 12
משנה ב 12
משנה ג 12
משנה ד 12
משנה ו 13
משנה ז 14

פרק א

משנה א

וסת מלה תלמודית. מתנכרה.

והמשמשת בעדים כלומר מצוה על כל אשה לשמש בשני עדים. **עמ"ש** הרע"ב ספ"ב דנדה.

משנה ד

אבות העולם הלל ושמאי. **צ"ל** אבות העולם מיקרו. אבות סתמא לא מיקרו.

לא עמדו על דבריהם צ"ע. היכן מצינו בהלל ושמאי עצמן. שלא עמדו על דבריהם. וגם בבית שמאי. משמע מסקנא ספ"ק דיבמות. דעשו כדבריהם. וצ"ל דקאי אהלל. ובית הלל. דלא עמדו בדבריהם כדלקמן. אלו דברים שחזרו ב"ה להורות כדב"ש. וכן בשטת שמנה עשר דבר. נמנו ורבו ב"ש על ב"ה. וכן הלל עצמו חזר לדברי שמאי. גבי הבוצר לגת (נמצא באבות עולם ששנו כאן לא נכלל שמי. אלא הלל ותלמידיו).

א"כ אין ענין משנתינו זאת. לתת טעם למה נשנה מחלוקת ב"ש וב"ה בכל מקום. אע"ג דב"ש במקום ב"ה. אינה משנה. דבהא טעמא אחרינא איכא. והיינו דר"י דבסמוך וכדאמרינן בעלמא. דאמר לך מני ב"ש. וכן הא דא"ר הונא תנא בש"א אין מאכילין את העניים דמאי. אתיא כר"י דהכא. **ועדיין** קשה קצת לשון רבים אבות העולם. ואי כפירוש הרע"ב הנ"ל. הא לא אשכחן דהדר ביה שמאי לגבי הלל. ומש"ל אינו מספיק. ונראה דוחק.

לכן נראה יותר כפירוש הר"מ. שלא עמדו חכמים על דבריהם. ואמתני' דלעיל קאי. דלא עמדו דברי שמאי והלל. אלא דברי הגרדיים. גם שניהם שו"ה הודו. להם ודוק.

משנה ה

שאין ב"ד יכול לבטל עמ"ש בס"ד רפ"ה דמ"ש. ובשי"ע (סק"ז) ובאג"ב.

היה גדול ממנו בחכמה כו'. עתי"ט להכי אהדריה כו'. דבכה"ג פ"ה דאבות והתם פשיטא דאו או קתני. **לא** ידענא מאי פשיטותא. אע"ג דאייתי לה נמי התם בשם מד"ש. לא כיפי תלי להם. עמ"ש שם בס"ד. איברא ליתא.

עד שיהא גדול בחכמה ובמנין ועתי"ט מ"ש בשם הראב"ד. דכשהמנדה ידוע. הוא חשוב וימנע כל אדם מלשקול עצמו כנגדו. שאם שוה לו בחכמה. שמא אינו שוה בי"ח כו' ולא למנין שנים. ע"כ. **ר"ל** אפילו גדול במנין תלמידים. אינו יכול לבטל דברי היחיד החשוב. דד"ח אפילו באלף לא בטיל (עשי"ע סק"י) והיינו נמי טעמא דמתני' וגם לפעמים התלמידים חציפי חווירי דמליין קטמא. כמו בדור יתום הללו (ועס"ח).

משנה ו

למה מזכירים דברי היחיד כו' אומר אני מכאן ראיה שיש להניח הנוסחאות המוטעות (לפד"ה) הנמצאות במשנה ובתלמוד. ואין למהר למחקם. מפני שני הטעמים שנזכרו כאן (היכא דלא הוי טעות דמוכח טובא) אבל יש להעיר עליהם. ולא להסירם מן הספרים.

גם יש לזה כדמות סמך. במה שראינו אפילו בתורה ובדברי הנבואה. יש קרי וכתיב (אע"פ שאינו דומה כלל. דקריין ול"כ. או כתבן ול"ק. הל"מ נינהו. אלו ואלו דא"ח הן. זכר לדבר מיהא איכא) גם בגמרא דפ"ינ (דק"ל סע"ב) יש ראיה גמורה. ועיין בשלהי קונדרס בנין בית הבחירה שלנו.

ועוד בה שלישיה בזכרון המחלוקות במשנה. צא ולמד משוק של תגרים בחלופי מטבעות בנוהג שבעולם. שכל מדינה ומדינה ועיר יש לה מטבע מיוחד לעצמה. משונה משל זולתה במשקל ובכסף וזהב. כל אחד או טוב מזוקק מחברו. או גרוע ומעורב בסיגים מזולתו. אצ"ל בצורותם הנפרדות זו מזו. והייתי מימי תמיה. מה ראו אנשי העולם על ככה. ומדוע לא הסכימו כולם על אופן מטבע אחד. בערך אחד ושווי אחד לכולם. ויהא עובר לסוחר בכל מקום. בשוה. והמה בקשו חשבונות רבים. ע"י השתנות הערך בין מטבע מקום אחד לזולתו. וע"י כך העובר ממקום למקום נפסד בחליפין. כ"ש הצריך למטבע במקום אחר. אך בחכמה עשו כן. כדי להמציא רווח לשולחנים. שיהא להם ג"כ במה להשתכר. ולא חשו להפסד מועט של הסוחר. ששכר נגד זה הרבה בסחורתו.

כן הדבר הזה. להבדיל בין קודש לחול. ע"י שינוי הדעות החלוקות. נשכרנו הרבה לחקור לב כל אחד מהחכמים. שאין דעתם ושכלם שוה. ולחדד השכל. ע"י קנאת סופרים תרבה חכמה. ישוטטו רבים ותרבה הדעת. עם שיש קצת הפסד זמן בעיון וחקירה. ועמל כבד לירד לעומק דברי מחלוקתם בפלפול ודיוקים וסברות מחולפות. ולעמוד על המסקנא. לקבוע הלכה ברורה פסוקה. אדרבה גם זה ריוח. אגרא דשמעתא סברא. ולפום צערא אגרא. ודבר זה נלמד גם מהתורה. שנשתמשה בלשונות מסופקים. ומשתמעי לכמה אנפי. אף בדברי המצות. החוקים והמשפטים המעשיים. ההכרחים לדעתם בבירור גמור בכל עת. והסתירה הכוונה האמתית המוחלטת. ומסרתם לחכמים. עם רמזים דקים בכתוב. הן לא קצרה יד ה' לדבר בלשון באר היטב מובן לכל. אם לא כאשר אמרתי. להרבות שכר העוסקים ועמלים בתורה.

משנה ז

שמאי אומר דבר חדוש הוא זה. וכן במשנה הסמוכה. ולהלן במ"י וי"א. ועפ"ק דשבת בסוגית י"ח דבר. ששמאי והלל לא נחלקו אלא בשלשה מקומות. אך כאן (בארבעה מקומות הנ"ל) לא היה הלל במחלוקת.

וצ"ל מה שאמר שמאי. דברי יחיד הם. הוא ששמע כך משמאי. ושאר תלמידיו לא ידעו ולא שמעו ממנו דבר זה. כענין שמצינו ספ"ב דעירובין בר"אי ששמע דברים מר"א. וחזר על כל תלמידיו ובקש לו חבר ולא מצא. וצ"ל שחזר בו. כדאשכחן בגמרא פא"צ. דלאורתא אמ"ר הכי. ובצפרא הדר ביה. ואותם התלמידים ששמעו הראשונה. לא שמעו השניה. ואפשר ג"כ שבארבעה מקומות אלו חלקו ב"ש. על רבם ועל ב"ה. ואמרו דעת שלישית. אבל אין נראה לומר ששמאי אחר הוא שנזכר כאן בפרקין.

פרק ב

משנה ג

והבשר כתי"ט ומים תלושים מכשירים כו'. ומסולקת קושית תו' בזה. ע"כ. **ולא** ידעתי מה היה לו שכתב כן דודאי קושית התו' אלימתא היא. אליבא דשמואל. דהוא מרה דשמעתא דהכשר בשר זה. ולדידיה לית לן קרא לתלושין דמכשרי. כמ"ש התו' שם. וזה ברור.

משנה ה

שהן טהורות באוהל המת עמו"ק ריש הלכות חנוכה.

משנה ח

ועל שירי תנור כו' והודו לו עתי"ט מ"ש דעל שהיו אומרים שלשה הוא דהודו כו' **נ"ל** הבל. במ"כ הפך קערת כסף ההבנה על פיה.

משנה ט

האב זוכה לבן עיין חנון צורי.

ובמספר הדורות לפניו עמ"ש ראב"ד. דקאי אזכות הדור. ולתי"ט אאב קאי. **וכל** דבריהם דחוקים. בפרט לשון תי"ט אליבא דרע"ב. תקשי הני שיתא נינהו. והא בתוספתא דאייתי לעיל. משמע דחמשה בלבד הם. גם האע"פ שדייק ראב"ד. לא נתיישב היטב בדבריהם.

ולדעתי יש דרך פשוטה טובה. לפרש לשון המשנה. שמספר הדורות. הוא תנאי למה שקדם. שהאב זוכה לבנו בשנים. אח"כ אמר שאריכות ימים (טובים. כי הרעים כאין חשובים) עם שהם נחלת אבות. תלוים ג"כ במספר הדורות לפניו. כי אף אם אחד היה

אברהם וירש את הארץ. וזכה לבניו להנחילה להם. לא יכלו להוריש את יושבי הארץ מיד. אלא אחר ארבעה דורות. ככתוב ודור רביעי ישובו הנה. וזה לפי שלא שלם עון האמרי עד הנה. כדמפרש קרא. על כן לא הועילה זכות האב עד אותו זמן. **ומפרש** ואזיל והוא הקץ. כי אע"פ שנאמר וענו גו' ארבע מאות שנה. דמשמע אחר זה מיד יחזרו לארץ. כי כל עיקר ירידת מצרים. היה מתחלה בשביל כך. כי לא היה להם מקום ישיבה בארץ כנען עדיין. ואעפ"כ כשיצאו לא יכלו להכנס מיד לארץ. לפי שלא שלם עון האמורי עדיין. לפיכך תלה בשנים ובמספר דורות לפניו. שהוא הקץ האמיתי. והוא ע"ת קץ. כמ"ש בס"ד בלקוטי אורות. ובמיטיב נגן. ועיין עוד בפירושי לתרגום המכונה יב"ע עה"ח. ובהגהותי לצמח דוד.

משנה י

משפט המצרים יש לתמוה. כי במ"ר (עה"פ וימלא ז"י אחר הכות ה' את היאור) משמע שכל מכה שמשה חודש ימים. ואינן אלא עשר מכות בכלל. א"כ נשארו שני חדשים פנויים. ואיה המשפט. **וי"ל** קצת. שאין הכוונה שהתמיד המשפט בהם כל ימי החודש רצופים. כי בלא"ה לא כל החודש עמדה המכה. כמ"ש במדרש. הא לא באו להודיע כי אם משך זמן משפט המכות בכללן. מכל מקום צ"ע מתי היו הימים הפנוים ממכות.

שוב ראיתי בח"א. דבר זה. שכתב אם היו המכות רצופות. צ"ל שהתחילו מתמוז.

ותמיהא דלא סליק ליה חושבנא. דהא אפילו נצרף גם חצי ניסן. לפחות צריך שיתחילו מחצי סיון. גם דס"ע צ"ע. כי בפ"ג משמע שהתחילו באייר. א"כ אינן יב"ח. ובפ"ה משמע שהתחילו בחצי ניסן. **ונראה** ליישב הכל בטוב טעם. כי באמת לא נזכר במשנתנו כלום ממכות דווקא. אלא משפט המצריים. והוא אמנם התחיל משעה שבא משה אל פרעה. וא"ל שלח את עמי. מאז התחיל הש"י לישב עליהם במשפט. גם מן אז הרגיש פרעה בפורענות. ומזה השליחות עבר חודש אחד (נמצא בחצי אייר בא אליו שנית) עשה מופת התנין. שהה עוד חודש ימים. חזר ובא אליו בחצי תמוז. והתחילה מכת הדם וכן כולן. נמצא כלה המשפט. ושלמו המכות כסדרן. לסוף יב"ח בשנה האחרת. כמ"ש בפירושי לס"ע.

גוג ומגוג גי' שבעים אומות.

שנאמר ומדי שבת בשבתו ז"ל רע"ב. כלומר לאחר שיהיו בגיהנם כל כך ימים. כמו שיש כו'.

לא ידעתי מניין זו. ולשון המשנה לא משמע הכי. אלא מפסח ועד העצרת ממש.

ונ"ל שזה מפני שהם ימי נקיון. ולכן גם הם ימי ספירה (דעומר) לטהרה. כמ"ש בס"ד במבוי י"ב (לעיר האלהית) וריב"ן לא פליג אלא בדאיכא הנך שבע שבועות. הכי הוא דסגי. מיהו כי ליכא כסדרן. מודה דבעו שנים עשר חודש. דלהכי אתי מדי חודש בחדשו.

פרק ג

משנה א

בכשני כו' כל הכפין הללו שבמשנתנו. אינן באין לדמיון השעור בקירוב. אלא לענין הזית.

משנה ד

גלגילון ע"פ הר"מ. **ולא** ידעתי מדוע הרחיקו משרשו. והלא טוב להביאו אליו. ויפורש כמשמעו לשון גלגול. על שם שמגלגלו סביב גופו. כאזור הזה.

משנה ה

ארוג טמאה אפילו רבי דוסא. בבית קבול ארוג מודה.

משנה יא

עיין פרק ב' דביצה.

פרק ד

משנה ב

הכל מודים שהיא מותרת ולא שייך טעמא דהכנה. דדווקא לידת ביצה חשיב הכנה. כו'. שאילו נמצאת במעי אמה אינה מגדלת אפרוח כו' עכ"ל הרא"ש.
תמיהא לי. א"כ לא הכינה שבת כלום. וי"ט הכינה לעצמה. גם לא ידעתי מניין לנו דבר זה. **ולדידי** מסתברא איפכא. ביצה כבר נגמרה מכל וכל. מאתמול. הילכך הויא הכנה. **והיינו** דאמרינן עם יציאתה נגמרה. לכל דבר. משא"כ עגל שלא נגמר עד עת לדתו ממש. **והא** דאמרינן ב"פ הבא על ב"פ. נ"ל בדשחטוה לאם ביום שכלו חדשיו מיירי. ועכ"פ חיות העגל תלוי באמו. כל עוד שלא נעקר לצאת. כי עובר ירך אמו הוא. ונזון ממה שאמו נזונת. אבל ביצה משנגמרה. שוב אינה מחוברת לאמה, ואינה מעורה עמה. ולא נזונת ממנה. אלא כדמנחא בכדא דמיא. ואוכלא דאפרת הוא. אלא שדלת נעולה בפניה. עד שתצא לאויר העולם.

משנה ה

כרם רבעי עמ"ש בס"ד במשנה לחם מ"ו פ"ז דפאה.

ובה"א כולו לגת והא מילתא נמי חומרא כו' אצל העניים. משום גזל בע"ה, ראב"ד. **קשיא** לי. למה ליה למימר הכי. והא איכא דעדיפא. משום דעניים מפקעי ליה מקדושתו. ומשום גזל שמים. הוה ליה למימר. וכמ"ש ראב"ע בכיוצא בה. הרי אתה כמהנן ממון. ואין אתה אלא כמפסיד נפשות. שנאמר היקבע אדם אלהים וגו'.

משנה ו

א"צ לנקב עתי"ט שמגיה בלשון רע"ב מוחל בחי"ת. **ובאמת** אינו כן. אלא מוהל בה"א גרסינן. כמ"ש בס"ד בטהרות.

אע"פ שמנטף טהור פירושא דהך מתני' קשיא טובא לדרך המפרשים. כי איך אפשר להעלות עה"ד. שאדם יקבל טומאה מן המשקין שאינן של זב וזבה (אם לא טומאת ידים. עפ"ח דפרה וריש כלים ובכ"מ) ואנן סתמא תנן. שוב ראיתי שגם תי"ט הרגיש בזה. אבל לא נתיישב כלום בדבריו. **ועוד** אי מתורת משקין קאתו עלה. הלא אין שעור למשקין טמאין. בכל שהו מטמאין הן את הידים. ותו מאי שנא שמן טמא מתחלתו דסיפא. משמן טהור שנטמא. מי לא בעי טעמא. **מכל** הלין. נ"ל ד"א הגון בפירוש משנתנו. משום חנינה נגעו בה. דשמן מין רבב הוא. ובבגדים חוצץ. כדתנן על של בנאים מצד אחד חוצץ כו'. ועל בשר אדם נמי בדין דלהוי חציצה. כי השמן סותם נקבי העור. ונסרך על העור. לכן סיכה דינה כשתיה בכ"מ. אלא משום תועלת האדם והנאתו בסיכה. בטל השמן ע"ג גופו. ולא חייץ. מיהו כי מנטף. דאית ביה טובא דלא צריך ליה. ולא בטיל אגב גופא. הויא חציצה לב"ה בכדי סיכת אבר קטן. דהוי ליה דבר חשוב לחוץ. משום דכה"ג קפיד עליה. וחציצה בקפידא תליא מילתא. ומשו"ה כל מה שנדבק השמן. ע"י סיכה ונסרך בבשר. לא חייץ. אבל טפי דלא ניחא ליה ביה. קפיד וחייץ. ובשמן טמא מתחלתו. מעיקרא קפיד עליה. ולא ניחא ליה שישאר על בשרו יותר מכדי סיכה (דפורתא עבדי לה) ומאי דטפי. ודאי קפיד עליה לב"ש נמי. ופליגי בשיעורא.

טופח ומטפיח נראה משום דכל משקה טופח. מטפיח הוא בלי ספק. אלא שהטופח גרידא. כשמטפיחים בו. לא נשאר בטופח כלום. לכך הוצרך לומר ומטפיח. כלומר שיש בו כל כך משקה. שלאחר הטפחה עדיין נשאר בו לחות של טופח. ואינו מתקנח כולו כשמטפיח. ששני הדברים נמצאים בו ביחד.

משנה ז

ובה"א צריכה ממנו גט שני עתי"ט שהאריך הרחיב לשון לבאר כוונת הר"מ בפירושו כאן שקלסו מאד. ולכוונו עם מ"ש בחבורו. של"א חזקה זו אלא באשתו שגרשה כו'. דליכא למימר דאתא למימר כשיש כאן עדים. דפשיטא כו'.

ואולם לדעתי מה שדחה תי"ט. זהו האמת בכוונתו ז"ל. ור"ל דמ"ש הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה. באשתו. זוהי הפליאה הגדולה שנתפעל ממנה. ועשה לה כל הקלוס הלז. דקמ"ל חדושא. דעדי יחוד בלבד. יש להם דין עדי ביאה ממש לכל דבר. באשתו שנתגרשה. אע"פ שבאשה אחרת. אין להם דין עדות קדושין כלל. **וזה** מפני שאז אין לו יכולת על זה. כלומר משום דחציף מאן דמקדש בביאה. ואין אדם שליט על זה. להחציף פניו. לומר לבני אדם. ראו שאני עושה זאת. אע"פ שיצרו בוער בו. לאהבת אשה. ואינו מושל ברוחו. בדבר זה. דיצרא דעברה אלים טובא. מכל מקום לא יוכל להסכים לעשות חוצפא יתירה. שאין יצרו תוקפו בה. לתת גם פיו לחטיא את בשרו. ומאחר שאין לו יכולת על זה. משו"ה לא מהנו עדי ביאה. ואין חוששין לביאתו. לקידושין.

משא"כ באשתו. שיש לו היכולת על זה. לשתוק ולבעול לשם קדושין. לפי שכך אמרו חכמים. שהן הן עדי יחוד. הן הן עדי ביאה של קדושין. **וזה** ודאי דבר נפלא. שלא השוו מדותיהם. אשמעינן הילכתא. ואשמעינן טעמא.

משנה ט

ואחד מופנה. ה"ה אם נשוי נכרית. אלא לרבותא נקטיה. דאפילו אין לו אשה. פליגי בה.

והלה מלה יוונית. שוה היא לזכר ולנקבה.

משנה י

סדין בציצית וביום דהוא מצותו. אתי עשה. ודחי ל"ת. והקשו תו' דהיכא דאפשר לקיים שתיהן. כשלא ילבש אלא טלית של צמר. כו'.

והא לא קשיא. לא ילבש טלית כלל. דציצית לאו חובת גברא. **דמיירי** שצריך להתכסות בסדין. ולא סגי ליה בלא"ה. ואחר אין לו.

וכתי"ט בשם כ"מ. דקושיא מעיקרא ליתא. כיון דדרשינן סמוכין כו'. א"כ כלאים דשרי רחמנא היכי משכחת לה ע"כ. **ואינו** מוכרח. איברא איכא לאשכוחי. היכא דלית ליה. אלא חוט אחד של צמר לתכלת. ומיבעי ליה לקיומי מצות לבן בציצית של פשתן. כה"ג הוא דשרי רחמנא. כיון דלא אפשר ולא סגי בלא"ה.

אי נמי אע"ג דאפי' ציצית צמר בטלית של פשתן. נמי אשתרי. היינו דווקא היכי דלא אפשר ליה בטלית דצמר. מיהא היכא דאפשר ליה דמצי לקיומי תרוייהו. עלית של צמר. וציצית דצמר. לעולם אימא לך דלא דחי. ולא שרי רחמנא כה"ג.

פרק ה

משנה א

מפני שגדלה באיסור ואפי' נגמרה קודם שנטרפה אמה. אסורה. **נראה** לי טעמא משום גזרה. אטו ביצת טרפה מן הבטן. נגעו בה. הילכך לא פלוג בה.

משנה ו

ונדוהו הראב"ד מפרש. לפי שאין עושין כן. שמא יוציאו לעז כו'. **ר"ל** הנואף והנואפת. יאמרו בלבם שאין ממש במי המרים. ויבואו לנאוף עוד. **אי נמי** אפילו באחרים ג"כ יש לחוש ללעז. כי אע"פ שלא ראו ולא ידעו אם זנתה באמת. מ"מ יש לפעמים הוכחות גדולות רגלים לדבר וידים מוכיחות. עד שהדבר ברור לעם ונחשב אצלם אמת גמור כאילו ראוהו.

משנה ז

אני שמעתי מפי המרובים פירש הראב"ד. נראה כי הראשונים נמנו על אלו ד"ד והיו מחצה על מחצה. הוא שמע מן המחצה האחד. כו'. והוא עומד בשמועתו כו'. **ואינו** נוח לי. שא"כ מחויב היה לקבל דברי הרבים על כל פנים עכשיו שנצטרפו רבים עם המחצה. ולא היה לו לחלוק עליהם.

אבל אני אומר לא כך ולא כך. כי גם לא יתכן שיהיו חולקין במציאות אצל מי היה הרוב. דחד מנייהו משקר ודאי מזיד. אלא שני מינים היו. בשני זמנים שונים. פ"א היה הרוב כדברי עקביא. ופעם נמנו ורבו כדברי חכמים. נמצאו דברי שניהם אמת.

תי"ט ד"ה ח"ו. צ"ל ויש לומר דס"ל.

פרק ז

משנה ב

על ציר חגבים טמאים שהוא טהור התו' (ואחריהם מפרשי המשניות) נדחקו מאד בטעם הדבר. וכבר כתבתי בענין זה בחי"ג פג"ה (צט"ב) ואעתיקנו הנה. וז"ל תו' שם בד"ה שאני ציר דזיעה בעלמא הוא. פירוש לא אסור אלא מדרבנן כו' ואע"ג דבת"כ דריש נמי גבי חגבים שקץ לאסור צירן כו'. אסמכתא בעלמא ע"כ. **וכתבתי** על זה. מ"ש תו' אסמכתא היא. אינו מוכרח. גם דבר תימה הוא. לומר דווקא בדגים אסמכתא היא. ובשרצים דרשה גמורה הויא ואיסור דאורייתא. כמו שהכריחו תו' שם באמת בראיות ברורות. מאי שנא שרצים מדגים. מאי אולמיה דשרץ. אדרבה דמו טמא ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו. משמע לכאורה דדם דגים עדיף (איברא בקושטא תרוייהו שוין. עמ"ש

שם בס"ד שלהי מכשירין) **אלא** יש לחלק בין ציר שיש בו מים. לאין בו מים. כמ"ש תו' עצמם בדבור הקודם (שם ד"ה והאמר) ובת"כ מיירי בציר שאין בו מים. והשתא אפי' אם ת"ל ההיא דכל גרב נמי מיירי בהכי. כשינויא קמא דתו' דלעיל. מ"מ שפיר קמסיק תלמודא דזיעה בעלמא הוא. משו"ה מקל ביה ר"י במין במינו טפי מבעלמא. אע"ג דציר דאורייתא הוי. אינו חמור כממש. אפילו אליבא דר"י דמחמיר במין במינו. ואע"ג דציר נמי חמיר טובא ודאי שהרי אוסרו ר"י במאתים. והיכן מצינו כיוצא בה. שאיסור דרבנן יאסור כל כך (ויותר מאיסורי דאורייתא גמורים) **ואב"א** כשינויא בתרא. וההיא מיירי בציר עם מים. ואפ"ה מחמיר בה ר"י טפי משאר איסורין. אלא שיש לו ביטול גם במינו. משום דזיעה הוי. השתא דאתינן להכי. כולא אתי שפיר בלי דוחק. ובודאי הוא דבר שאין הדעת סובלתו. לומר ציר דגים טמאין דרבנן. ודוק.

משנה ו

נמצאת השני מעוברת עמ"ש בס"ד בהגהותי לס' הי"ד פ"ו מהל' ק"ה.

פרק ח

משנה ב

שהורהנה כתי"ט שמצא הפרש בין משכון להרהון. בחבורו של הר"מ (ע"פ הירושלמי) שהרהון אמרו שם על שלוה עכשיו. **הכי** הוא ודאי. ואשתמיטתיה גמרא דידן פ"ב דפסחים (דל"א) דאיתא התם בהדיא. כשהרהינו אצלו. יע"ש. **גם** מ"ש תי"ט דהכא נקט זה הלשון לרבותא. **מה** צורך לזה. ותנא מעשה שהיה כך היה נקט ואתא.
ועדיה בפסולי עדים קמיירי. הראב"ד. **ולדידי** א"צ לומר כך. אלא כל מקום שהאמינה תורה ע"א. הרי הוא כשנים. דכוותה בפ"ק דסוטה. ושבאו לה עדים. אפילו ע"א במשמע. והכי נמי בדוכתי טובא.

משנה ג

נשמט מלשון רע"ב דבור שלם. וכן צ"ל **לטמא ולטהר** כו'. שבודקין ואומרים זו טמאה וזו טהורה. כל זה חסר בפירוש רע"ב. כנראה מתי"ט.

משנה ד

איל שמא על שם גדלו וגבורתו משאר חגבים נקרא כך. ע"ד שקראו אילונית. שהיא דכרניתא. קולה כזכר. וכן גברתנית. שהיא אשת חיל כגבר.

משנה ו

ומ"ש אע"פ שאין חומה. והא דתנן ואם אין מקדש. ירקב. כו'. הילכך נ"ל דמההיא ליכא למשמע. דילמא אע"ג דקדושה ראשונה קדשה לע"ל. ומן הדין אוכלין מ"ש כו'. אפ"ה אמרו חכמים שלא לאכול וירקב כו' עכ"ל תי"ט.

איברא בדותא היא במ"כ. ובלא"ה לק"מ. כמ"ש בס"ד שילהי קונדרס בנין ב"ה אשר לי יע"ש.

שקדושה ראשונה כו' וקדשה לע"ל פירש הר"מ קדושת מקדש וירושלם. אבל קדושת א"י. לא. ולמה כו'. לפי שקדושת מקדש וירושלם מפני השכינה. כו' אבל חיוב הארץ. אינו אלא מפני הכבוש. וכיון שנלקחה הארץ מידיהם. בטל הכבוש כו'. וכיון שעלה עזרא וקדשה. לא קדשה בכבוש. אלא בחזקה. ולפיכך כל מקום שהחזיקו כו'. הוא מקודש היום עכ"ל. **וכתב** עליו כ"מ. ואיני יודע מה כח חזקה גדול מכח כבוש כו'. ותו בראשונה שנתקדשה בכבוש. וכי לא היה שם חזקה. והניח בצ"ע. **ודברים** אלו המה נפלאו ממני. מה הלשון אומרת. מה כח חזקה גדול. מי הגיד לבכ"מ זה. והיכן שמע כזאת מלשון הר"מ. אדרבה זוהי כוונת הר"מ ז"ל. שלא להעדיף כח חזקה מכח כבוש. ואינו אלא למעט כח חזקה גרידא. מכבוש דאית ביה תרתי לטיבותא. **ובודאי** כך הוא דמשנטלה הארץ מידינו. בטלה חזקתנו עם הכבוש. שחלף הלך לו. ואע"פ שא"י מוחזקת היא מאבותינו. וקרקע אינה נגזלת. מ"מ בכבוש תלי לה רחמנא. ועל תנאי ניתנה. בעבור ישמרו חוקיו. ומשחזרו או"ה וכבשוה. חזרה לחזקתה הראשונה. פשיטא דאתי כבוש וחזקה. ומפיק מידי כבוש וחזקה **מיהו** כי הדרו להו עולי בבל ואחזיקו בה. ודאי מהניא חזקה. למאי דאחזיקו. מדעת אחרת מקנה אותה. דביה תליא השתא דליכא כבוש. ומשו"ה למאי דלא אחזיקו. לא מהני מידי. דלא אתיא חזקה לחודה. ומבטלה חזקה וכבוש דאו"ה. דאכתי יתבי בגווה. והיינו משום דלא הוי כבוש האידנא. **איברא** כבוש טפי עדיף ודאי. דאפילו קצתו מהני לכולה. ככבוש ראשון. והכי קיי"ל המוכר עשרה מדינות. הלך הקונה והחזיק באחת. קנה כולן. והבן זה כי ברור הוא בעזה"י. **וכך** היה אומר הר"מ טובייגא דחכימי. וכיון שעלה עזרא לא קדשה בכבוש. כדי שנאמר שיועיל אף למה שלא כבש. ועתיד ליכבש. דככבוש דמי. הא ליתא. אלא בחזקה בעלמא היא שהניחוהו להחזיק במקצתה. לא בכולה. ולא הונח לו לכבוש ולהחזיק יותר. פשיטא דכה"ג לא פשטה קדושה. במה שלא כבש ולא החזיק. אלא למאי דאחזיק. אחזיק מיהא לע"ל נמי.

ולא דמי לכבוש ראשון. שהיה על תנאי שמירת התורה כמש"ל. משא"כ בחזקה דכבוש שני. שהיתה מתנה חלוטה. מאת מלכי האומות המושלים עליה. בלי שום שיור ותנאי. בזה ודאי יפה כח חזקה. למה שהחזיקו. אבל הורע כחה למה שלא החזיקו. הרי אלה דברים מאירים כספירים. ובמ"כ הכ"מ ותי"ט. דאזלי בתר איפכא.

משנה ז

ועוד אחרת היתה שם כו' עיין פיר"מ. ומ"ש תי"ט בשם רש"ל. וכן קשה במשפחה כשרה. למה לי עוד אליהו לקרבה. **במ"כ** לא אמר כלום בזה. כי לא על אלו אמר התנא. אלא כגון אלו. ר"ל כיוצא באלו הדומין להם בזה המקרה. ולא לגמרי. זה פשוט. **שוב** ראיתי שגם בתי"ט הרגיש בכך.

אמנם מ"ש עוד. דמשו"ה לא פרסמה רבי. לפי שכבר נטמעה בין הכשרות כו'.

לכאורה הוא נגד מ"ש בגמרא (קדושין עא"א) בפירוש. אהא דאר"י משפחה שנטמעה נטמעה. א"א אף אנן תנינא. עוד אחרת היתה שם וקרבה ב"צ בזרוע. כגון אלו אליהו בא לטמא כו' כגון אלו דידעין כו'.

הרי שהיא היתה ידועה ומפורסמת. והוא פירוש הרע"ב בראש משנתנו.

וכן צ"ל בהכרח. שאל"כ. איך יבוא אליהו לטמא ולרחק. אחר שכבר נטמעה. ואין מכירין בה. הא קיי"ל משפחה שנטמעה נטמעה. מכ"ש לע"ל. שיתן הקב"ה תורה חדשה וכמש"ל.

ואע"פ שתי"ט נשמר קצת. וסברתו לקוחה מדברי הר"ן. ויש לה סמך בגמרא ודאי דהכי אמרינן התם אמתני' דהכא. תנא עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה כו'. **ונ"ל** שהוא פירוש משנתנו. כלומר מה ששנינו כאן עוד אחרת קשיא ליה לתלמודא. אמאי לא גלי לה בשמה. כמו שגלה. משפחת בית צרפה. ומשני. ולא רצו חכמים לגלותה. והטעם לא אמרו. **אבל** נראה עיקר. משום סכנה הוא שלא רצו. כי הסכנה לעולם במקומה עומדת. שהקורא לחברו ממזר סופג כו'. ועבד דינא לנפשיה בדטבא ליה. לפיכך נמנעו מלגנות משפחות אפילו הידועים. ולא גלו אלא לצנועים. ולעתים רחוקות. כדי שלא תצמח רעה לחכמים מגלי הסוד. אם יתפרסם הדבר.

והייתי מתמיה מאד בענין המחלוקת שבמשנתנו. כי לפי מה שנפסקה הלכה בפ"י יוחסין (עב"ב) ממזרים טהורים לע"ל כר"י. ואתי דלא כמאן. דממזרי ודאין משמע דטמאין ודאי. עד שראיתי בר"ן בשם הרמב"ן. שיישב משנתנו על נכון. דמתני' לא איירי אלא בפסול עבדות וחללות. והוטב בעיני מאד **ומה** שהוקשה לר"ן. דמצות נוהגת לימות

המשיח. **אשתמיטתיה** גמרא דפ' האשה שהיא עושה (סא"ב) דמצות בטלות לע"ל (וכ"ה במ"ר פרשת תזריע. עיין פנה ו' דאוצר הטוב).
ועדיין צל"ע ליישב כל הסוגיא דפרק עשרה יוחסין.
להשות המחלוקת של חכמים בד"ת.
לדבריו של ר"ש. המקרא נדרש לפניו. ולדברי חכמים. מקרא נדרש לפניו ולאחריו. ועיין בפירושי למשנה זאת בבית אל. במעמד ליום הרביעי.
שנא' הנה אנכי שולח וגו'. מ"ש בהגה תוך תי"ט. שמכאן רגילין לומר בתיקו נו"ט תשבי יתרץ כו'. **הבל** הוא. כי ע"פ האמת אין יוד במלת תיקו. שהיא רק מלה מקוצרת מן תקום. וכן ניקו ונימא. נקום ונאמר. ליקו לוקי. לקום. לוקים הוא כמו לאוקים. וכן אוקי ממונא. כמו אוקים. ומוקי לה. ומוקים ליה. וע"ס שבירת לה"א (נה"א).